

Основні напрями розвитку судово-експертної діяльності в Європейському Союзі та можливості їх імплементації в Україні

Юрій Чечіль

Д-р філос. в галузі права, Український НДІ спеціальної техніки та судових експертиз СБУ, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4117-6737>, e-mail: icte@ssu.gov.ua

Розглянуто важливість судово-експертної діяльності у контексті стратегічного Плану дій 2030 для Європейського простору судової експертизи. Відзначено потенціал українських установ для адаптації й інтеграції у європейський контекст.

Ключові слова: судово-експертна діяльність; інтеграція; правоохоронна діяльність; європейський простір.

Main Directions of Development of Judicial-expert Activity in the European Union and Possibilities of their Implementation in Ukraine

Yurii Chechil

The importance of forensic activity within the context of the 2030 Action Plan for the European Judicial Area is considered. The potential of Ukrainian institutions for adaptation and integration into the European context is noted.

Ключові слова: judicial-expert activity; integration; law enforcement activity; European area.

Значення судово-експертної діяльності для забезпечення правосуддя та ефективності правової системи важко переоцінити. Саме тому держави намагаються визначити оптимальні моделі правового регулювання цієї діяльності, підсистеми її інституційного та науково-методичного забезпечення, спрогнозувати подальший розвиток. Окрім того, спостерігається тенденція до використання спеціальних знань не лише у сфері правосуддя, а й для забезпечення безпеки держави та суспільства. Про всі ці напрями розвитку судово-експертної діяльності в ЄС свідчить План дій для Європейського простору судової експертизи до 2030 року (далі — *План дій*), схвалений Радою ЄС 2023 року [1].

Аналізуючи цей програмний документ, перш за все варто звернути увагу на суб'єктів, залучених до його реалізації. Йдеться про виконавчі органи ЄС (Європейська комісія), установи правопорядку (Європол), а також міжнародні урядові та неурядові організації. До реалізації Плану дій залучені Європейська мережа судово-експертних установ (*European Network of Forensic Science Institutes; ENFSI*), Європейська група з підготовки фахівців у сфері протидії кіберзлочинам (*European Cybercrime Education and Training Group; ECTEG*) Європейська мережа з підготовки суддів (*European Judicial Training Network; EJTN*), Агентство ЄС з оперативного

управління великомасштабними ІТ-системами у сфері свободи, безпеки та справедливості (*eu-LISA*), Агентство ЄС з питань підготовки працівників правоохоронних органів (*European Union Agency for Law Enforcement Training; CEPOL*). Цей перелік інституцій свідчить про комплексний підхід до розвитку судово-експертної діяльності в ЄС, а також про подальшу її інтеграцію у правосуддя та безпеку. Рада ЄС визнає, що судова експертиза набуває все більшого значення не лише для правосуддя, а й для правоохоронної діяльності, зокрема її превентивної складової. Окрім цього, підкреслено важливість взаємодії представників професійної спільноти судових експертів із інституціями, що формують єдині підходи, визначають стандарти та здійснюють підготовку суддівського корпусу та працівників правоохоронних органів. Зазначимо, що схожий підхід реалізується і в Україні. Зокрема науково-дослідні установи судових експертиз та експертні служби взаємодіють із закладами вищої освіти, що готують фахівців для правоохоронних органів, Тренінговим центром прокурорів, Національною школою суддів, Асоціацією правників України, Національною асоціацією адвокатів України. Однак потребує вдосконалення питання взаємодії із ІТ-спільнотою. Як буде показано нами далі, ІТ-рішення та штучний інтелект (далі — *ШІ*) належать до ключових пріоритетів

діяльності Плану дій. Саме ці напрями можуть стати орієнтирами для подальшої розбудови активної співпраці з фахівцями у галузі ІТ.

Отже, Плані дій 2030 містить три умовні блоки. Перший присвячено новим технологіям. До них належать: збір та аналіз біометричних даних, застосування ШІ, діджиталізація та власне нові технології. У сфері використання біометричних даних зусилля ЄС буде спрямовано на вивчення можливостей мультимодальної біометрії для ідентифікації особи за різними видами біометричних характеристик. Першим кроком у впровадженні ШІ у судово-експертну діяльність стане розроблення стратегічного плану валідації та імплементації ШІ в судово-експертну діяльність, а також створення нормативного підґрунтя для допустимості використання ШІ. Щодо діджиталізації та нових технологій, то План дій передбачає постійний моніторинг інновацій із метою визначення перспектив їх застосування в судово-експертній діяльності.

Другий напрям розвитку судово-експертної діяльності у Плані дій — посилення впливу результатів судової експертизи на правосуддя. Із цією метою передбачено розроблення єдиного підходу до відображення інформації про об'єкт та хід дослідження за всіма видами судових експертиз; системи міжвідомчого та міжюрисдикційного обміну криміналістичними даними; єдиного підходу до лексики (термінології), що використовують для комунікації в галузі судової експертизи. Також пропонують продовжити дослідження напрямів використання отриманих під час і/або в результаті судової експертизи даних у правоохоронній діяльності, особливо для боротьби з організованою злочинністю та протидії тероризму.

Третій напрям міститиме забезпечення достовірності результатів судової експертизи і передбачатиме розвиток технологій відновлення даних для судової експертизи (наприклад, інформації, що була видалена з цифрового носія); зменшення впливу людського фактору на прийняття рішень під час здійснення експертного дослідження; сприяння підвищенню рівня професійної компетентності судових експертів, а також обізнаності суддів, прокурорів адвокатів про можливості судової експертизи; підтримку процесів акредитації експертних лабораторій.

Загалом означені напрями розвитку судово-експертної діяльності в ЄС можуть бути покладені в основу розроблення національного бачення вдосконалення судової експертизи в Україні. Питання впровадження нових технологій та забезпечення достовірності результатів судової експертизи вже активно обговорюються на фахових та наукових комунікативних заходах. Також варто відзначити й постійний міжвідомчий обмін знаннями та досвідом, що здійснюється як у межах ініціатив науково-дослідних установ судових експертиз та експертних служб, так і за підтримки міжнародних організацій.

Одночасно варто розпочати наукове розроблення питань посилення впливу результатів судової експертизи на правосуддя та правоохоронну діяльність. Окреслені у Плані дій напрями цієї діяльності не зможуть бути в повному обсязі імplementовані в національне бачення розвитку судово-експертної діяльності без належного наукового аналізу та публічної дискусії.

Отже, загалом національна система судово-експертної діяльності виявилась достатньо гнучкою до змін та стійкою до впливу викликів та загроз. Сьогодні триває стадія накопичення знань і досвіду, практичної апробації ініціатив у забезпеченні якості, достовірності та надійності результатів судової експертизи. Реагуючи на необхідність посилення взаємодії між усіма залученими до правосуддя суб'єктами, експертні установи вживають усіх можливих заходів для покращення обізнаності всіх учасників юридичних проваджень про можливості судової експертизи. Варто констатувати, що відмінність між баченням розвитку судової експертизи в Україні та ЄС не мають критичних розбіжностей. Зазначене свідчить про поступову інтеграцію українських установ судових експертиз у європейський простір та можливості сприйняття загалом Плану дій як неформального орієнтиру розвитку судово-експертної діяльності в Україні.

Перелік джерел посилання

1. ON THE ACTION PLAN FOR THE EUROPEAN FORENSIC SCIENCE AREA 2.0: COUNCIL of the European Union CONCLUSIONS 7152/23. March 9, 2023. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7152-2023-INIT/en/pdf> (дата звернення: 01.04.2024).